

Winterkoning *Troglodytes troglodytes* helpt Koolmezen *Parus major* bij het grootbrengen van jongen

Rens Penninx

Winterkoning hielp bij het grootbrengen van de jongen van Koolmees vanaf tenminste het moment waarop de koolmeesjongen zeven dagen oud waren. Koolmeesjongen vlogen succesvol uit. Hoewel 'helpen' bij Winterkoningen binnen de eigen soort niet werd vastgesteld, zijn in de literatuur diverse gevallen bekend waarbij Winterkoningen hielpen bij het grootbrengen van jongen van een andere vogelsoort.

Sinds vier jaar hangt er een nestkast voor Koolmezen aan de muur van de bijkeuken van ons huis, zó dat we die vanuit onze kamer goed kunnen observeren. Er is geen planten- of bomengroei direct bij de kast, een begroeide schutting op vier meter afstand is het dichtstbijzijnde rustpunt in de aanvliegroute. Dit jaar was de kast vanaf ongeveer begin juni weer in gebruik, er werd een nest gebouwd en op 18 juni kwamen de zeven of acht eitjes van het koolmeesbroedsel uit. We hebben slechts twee keer vluchtig naar de eitjes gekeken. Er zijn ons daarbij geen onderlinge verschillen in kleur of grootte opgevallen.

Op 25 juni merkten we dat een Winterkoning meewerkte aan het voeren! En dat bleef de volgende dagen ook zo. Met grote regelmaat kwam hij/zij(?) met vooral spinnen, langpootmuggen, andere kleine insecten en soms een rupsje aanvliegen. In het begin ging het voorzichtig. Hij observeerde wat langer vanuit de omgeving of de kust vrij was en vanaf het zitstokje voor de opening werd soms een of twee keer, maar soms ook wel tien keer binnengekeken, half of zelfs helemaal naar binnen gegaan en (met prooi) er uit. Uiteindelijk werd dan wel gevoerd. Na één à twee dagen ging het allemaal veel vlotter en vanzelfsprekender. Hij vloog vanaf de schutting direct in de nestkast of zat eerst nog kort op het zitstokje. Dit gedrag is verbazingwekkend voor een vogeltje dat normaal alleen in struiken en ondergroei rondscharrelt en nestelt in takkenhopen, klimplanten, boomholten, e.d.

Zat er een mezenouder met voer in de buurt of in de kast dan wachtte de Winterkoning op een afstandje tot de mezenouder weg was en bracht dan zijn voer. De ouders zorgden voor de afvoer van de poepjes, dat hebben we de Winterkoning niet zien doen. Vanaf de tweede dag voerde de Winterkoning voortdurend en vaker dan de mezen. Soms leek het wel of hij het praktisch alleen deed. Ik turfde wel eens acht voedingen door de Winterkoning op één door een koolmeesouder. Dit beeld bleef zo tot 2 juli. De meesjes konden toen elk moment uitvliegen. We hebben dat helaas niet meegemaakt omdat we die dag op vakantie gingen.

Bij terugkomst waren er geen niet-uitgevlogen jongen aanwezig. Dit in tegenstelling tot voorgaande jaren! De resultaten tot dit jaar waren: Onbezet in 1999, in 2000 negen uitgekomen jongen die na een dag in de steek werden gelaten en in 2001 vier uitgevlogen jongen en vier jongen dood achtergebleven. Het zou best eens kunnen zijn dat de bijdrage van deze Winterkoning van groot, zo niet van doorslaggevend belang is geweest voor het broedsucces!

Het is bij sommige vogelsoorten bekend dat nesten worden grootgebracht met hulp van soortgenoten/familieleden, maar dan is er altijd sprake van een genetisch of langere termijn-eigenbelang van het helpende individu (Brown 1987). Dit normale helper-gedrag is bij Europese Winterkoningen niet bekend. Bij het voederen van de jongen van een andere soort is geen eigenbelang in het spel. Toch is het een verschijnsel dat juist bij Winterkoningen niet ongewoon is: In Glutz von Blotzheim & Bauer (1985) worden Winterkoningen genoemd die hielpen bij het voeren van jongen van Pimpelmees *Parus caeruleus*, Koolmees *P. major*, Zwarte Mees *P. ater*, Kneu *Carduelis cannabina* en Ringmus *Passer montanus*. De reden voor dit gedrag, dat toch evolutionair niet veel voordelen kan opleveren, is onduidelijk.

Summary: Wren *Troglodytes troglodytes* helps raising offspring of Great Tit *Parus major*

A Wren helped feeding the offspring of a pair of Great Tits, nesting in a nestbox. The nestbox was attached to the wall of our house. To reach it the Wren had to cross a 4 m open space between the nestbox and an overgrown fence. First feedings by the wren were observed seven days after hatching. In the beginning the wren hesitated before entering the entrance hole, but after some days the feeding procedure was carried out fluently. The wren wasn't observed to carry out faeces. From the second day onwards the Wren fed more frequently than did the tits (up to eight times more often). However helping at nests of relatives is not normal for European Wrens, helping in feeding offspring of other bird species is observed relatively often (Glutz von Blotzheim & Bauer 1985). Reasons for this behaviour are unclear.

Literatuur

- Brown L.J. 1987. Helping and Communal breeding in Birds. Ecology and Evolution. Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Glutz von Blotzheim U.N. & Bauer K.M. 1985. Handbuch der Vögel Mitteleuropas 10/II. Aula Verlag, Wiesbaden.

